

CORPUL FUNCȚIONARILOR SIGURANȚEI ÎN BASARABIA DIN PERIOADA INTERBELICĂ.¹

Unirea provinciilor românești din Imperiul Rus și Austro-Ungar cu România, a fost primită peste tot cu mare entuziasm, însă a dus, inevitabil, la apariția mai multor probleme economice și social-politice. Spre exemplu, în administrație, să găsești pentru provinciile alipite un număr de două ori mai mare de prefecți ca cel din Vechiul Regat, nu era un lucru tocmai ușor. În Basarabia, unde gradul analfabetismului era destul de mare, recrutarea persoanelor pentru corpul funcționăresc era dificilă, iar personalul recrutat în grabă în Vechiul Regat (cel mai adesea apelându-se la acesta) și trimis în noile provincii, nu a răspuns întotdeauna nevoilor impuse de situație. În multe cazuri funcționarul era foarte tânăr și lipsit de experiență sau cunoscut în țară, dar fără autoritate, etc. În Basarabia, deseori s-a recurs la schimbarea funcționarilor din cauză că erau „incompetenți sau nedemni”. Iar funcționarii buni, de obicei, se descurajau foarte repede de noua funcție primită și solicitau readucerea lor în Vechiul Regat. Acest lucru era remarcat și în epocă: „Să ne gândim la situația românului din București – se spunea într-un document –, obișnuit cu un anumit confort, cu distracții, trezându-se trimis ca prefect într-unul din micile orașe ale Basarabiei; un fel de sate mai mari cu case joase pe marginea străzilor, care se transformă într-o imensă baltă la cea mai mică ploaie. Cel mai adesea, aceste orașele sunt populate de evrei murdari. Situația lui n-ar fi cu nimic mai agreabilă nici într-un oraș din Transilvania, unde domină elementul maghiar ostil pe față, sau elementul german, mai blând în aparență, retras însă într-o izolare disprețuitoare”.²

Pe de altă parte, exista și o oarecare aversiune din partea basarabenilor față de cei ce veneau din Vechiul Regat să-i guverneze: „Profesorii, avocații, medicii, funcționarii, oamenii politici, care veneau de peste Prut, întâmpinau la început rezerva localnicilor, din instinctul de conservare.

Rezerva manifestată la început de localnici, față de noul regim și elementele venite de peste Prut, este un fenomen care se întâlnește în toate împrejurările de acest fel. În teritoriile eliberate de francezi, italieni, sârbi și alte popoare, fenomenul se repetă. Alsacienii, tirolienii, croații, nu numai că păstrează rezerve față de oaspeții pe care i-au dorit secole întregi, dar nutresc chiar sentimente ostile noilor schimbări. Această criză însă, nu era de durată nici cât o generație și elementele aceluiasi popor sfârșesc prin a trăi împreună într-o armonioasă conviețuire, supunându-se aceluiași norme de viață; că afinitățile etnice biruiesc orice obstacole, iar unde lipsesc aceste primordiale cauze de unire, intervin interesele comune, care stabilesc legături de unire între diferitele elemente ale societății”.³

De asemenea, nu trebuie uitat că, rolul acțiunii bolșevice în Basarabia, în discreditarea administrației române în ochii basarabenilor, a fost unul destul de însemnat. După zece ani de la Unire, Petre Cazacu nota: „Una din marile greutăți în situația internă și administrativă a Basarabiei este imixtiunea și propaganda bolșevică. În afară de cele două atacuri violente pe față și în stil mare (la Hotin, în ianuarie 1919, și la Tatar-Bunar, în septembrie 1924), mii de atacuri izolate s-au produs în cursul acestor din urmă zece ani de către bolșevicii din Basarabia, în scopul de a înspăimânta și demoraliza populația, de a deruta și scădea prestigiul administrației. Asasinatele, atentatele și crimele erau îndreptate împotriva căilor ferate, posturilor de jandarmi, perceptorilor, primarilor,

¹ Articolul a fost publicat în: //Axa. Revistă de politică, cultură și spiritualitate, (Chișinău), nr. 1, aprilie 2008, pp. 9-11.

² *Minoritățile naționale din România*. Vol. I: 1918-1925. Vol. II: 1925-1931. Vol. III: 1931-1938. Documente. Coordonatori: I. Scurtu, L. Boar, I. Dordea. București, 1995-1999, vol. I, pp. 377-378.

³ Zinovie Husărescu, *Mișcarea subversivă în Basarabia, în Suferințele Basarabiei și răpirlile rusești. Antologie*. Ediție îngrijită, note și comentarii de Fl. Rotaru. Ed. „Semne”, București, 1996, pp. 238-239.

populației civile, pichetelor de grăniceri, santinelor, etc. În afară de aceasta, bolșevicii organizează în Basarabia grupuri de spionaj militar, organizații teroriste de agitație și propagandă politică”.⁴

Corpul funcționarilor Siguranței din Basarabia, la fel ca și personalul altor autorități, era neomogen din punct de vedere al pregătirii și comportamentului în acest teritoriu. Unii erau specialiști buni, care conștiincios și-au îndeplinit misiunile (Nicolae Ștefănescu, Zaharia Husărescu, Dumitru Husărescu, Vladimir Gr. Palada), alții erau aventurieri (Alexandru Damian, Gheorghe Manolescu) ori au venit în Basarabia doar pentru profituri și beneficii personale. Unii nu aveau aptitudinile necesare activității în Siguranța Statului, dar erau buni pentru alte servicii de poliție (Emil Bobeică). Alții erau lipsiți de pregătire și cu o moralitate joasă (Nicolae Budurescu). Numirea la post în Basarabia, pe unii nu i-a mulțumit și au făcut tot posibilul să plece cât mai repede de aici (Traian Ionescu, Nicolae T. Moșcu). Alții au fost în conflicte permanente cu colegii lor ori au desfășurat campanii de denigrare a șefilor și colegilor de serviciu (Teodor Șfetcovici).

Asupra unei bune părți din funcționari (Nicolae Ștefănescu, Nicolae Budurescu, Constantin I. Constantinescu, Grigore Petrescu, Teodor Șfetcovici), planau grave acuze de corupție, abuz în serviciu, etc. și față de care conducerea Ministerului de Interne a luat severe măsuri, pedepsindu-i chiar și atunci când nu era cazul.

În aprilie 1920, comisarul Matei Ivănceanu, șeful Brigăzii de Siguranță Ismail (detășat la conducerea Brigăzii în octombrie 1919⁵), era bănuț că, ar fi luat mită 1.000 de lei, pentru a-l lăsa în pace pe Alexandru Popov din Odessa, suspectat de propagandă bolșevică.⁶

Agentul de siguranță Popovici, de la Serviciul de Siguranță Soroca, în una din zilele anului 1927, a fost împuternicit de șeful său, să cenzureze scrisorile care veneau pe numele comerciantului Zimerman din Soroca. Din una din scrisori, a sustras 2.800 de franci francezi, iar în plic a pus un ziar comunist. După aceasta, a intervenit pentru trimiterea lui Zimerman în judecată, sub învinuirea de spionaj și propagandă comunistă. Această intervenție a și dus la stabilirea adevărului și trimiterea în judecată a agentului Popovici.⁷

Asemenea cazuri au fost multiple. Aceasta se întâmpla și din cauza că, unii agenți ai Siguranței, nu rezistau în fața ofertelor (corupției) și posibilităților, pe care le aveau, de a se îmbogăți. O parte erau cu o moralitate joasă, dar și unii cu moralitatea ridicată cădeau în mrejele corupției și a abuzului. Erau tentați să încalce legea, pentru a beneficia de avantaje materiale, considerându-se atotputenici, căci erau reprezentanții Legii. Chiar și metodele utilizate în activitatea lor, ne vorbesc de calitățile lor morale. Spre exemplu, se știe că, metodele de obținere a informațiilor, în majoritatea cazurilor, erau unele nu tocmai ortodoxe – constrângere, șantaj, exploatarea viciilor sursei, corupere, etc. Era o muncă mai specială, care necesita o anumită pregătire, dar și [i]moralitate. De aceea, corectitudinea nu era tocmai caracteristică agenților Siguranței. La fel, această corectitudine lipsea și la unii agenți-informatori, care, fiind constrânși sau pentru a-și primi retribuția, furnizau și informații inventate, din care cauză, utilizarea lor în prezent, în cercetare, trebuie făcută cu atenție.

Și după reorganizarea Ministerului de Interne din 1929, când s-a pus accentul pe selectarea cadrelor bine pregătite și oneste, în Siguranță au nimerit multe elemente dubioase și corupte. În iulie 1936, în vremea ministrului de Interne Ion Inuleț, director al Siguranței a fost numit un anume Cernat. Acesta fusese director general al Direcției Închisorilor, funcție în care nu se da în lături de la săvârșirea unor delapidări, fiind însă „achitat din lipsă de probe, așa cum achita justiția noastră pe toată lumea de la un grad sau de la o situație în sus. A fost achitat, dar a rămas pentru toată lumea

⁴ Petre Cazacu, *Zece ani de la Unire. Moldova dintre Prut și Nistru. 1918-1928*. București, f.a., p. 283.

⁵ Arhiva Națională a Republicii Moldova, Chișinău (în continuare – A.N.R.M., Chșn.), Fond 680, inv. 1, dosar 1018, fila 26.

⁶ Ibidem, dosar 6, fila 89.

⁷ Ibidem, dosar 206, filele 32-32 verso.

ceea ce este: un pungaș”. Constantin Argetoianu, referindu-se la acest individ, se întreba: „Ce autoritate va putea să aibă acest fost pușcăriaș asupra oamenilor care l-au păzit când era închis?”⁸

De multe ori, se proceda cu multă ușurință la numirea solicitanților în posturile de conducere, dovedindu-se la scurt timp că, sunt incapabili sau aveau antecedente nedorite, fiind destituiți (Petre Anton, Ștefan D. Atanasiu, Constantin I. Ionescu). Fată de această situație, la 8 ianuarie 1932, Direcția Generală a Poliției îi scria I.R.P. Chișinău următoarele: „Se constată continuu, că printre funcționarii de poliție se găsesc unii cari au suferit condamnări penale definitive, înainte de a intra în poliție și alții chiar după ce au intrat în funcțiune. Această stare de lucruri dăunează prestigiului instituției”. Pentru evitarea unor asemenea cazuri, s-a dispus ca la angajare, toți candidații să fie bine verificați. De asemenea, trebuia verificat tot personalul polițienesc, pentru a-i depista pe cei ce au suferit condamnări. Chișinăul era avertizat că, intenționat sau nu, asemenea cazuri nu au fost raportate la București, de ele aflându-se doar prin intermediul denunțurilor. Inspectorul regional al Poliției din Basarabia era atenționat: „personal rămâneți răspunzător, dacă pe viitor asemenea funcționari, ni se vor semnală pe altă cale, iar nu de Dvs”⁹

Nu putem spune categoric că, autoritățile centrale de la București i-au trimis în Basarabia pe cei mai slabi ofițeri de siguranță sau că, mulți funcționari au venit aici doar pe cale disciplinară, ca pedeapsă, căci s-au obținut rezultate bune în problemele de siguranță. Dar nu putem să afirmăm nici că, au fost trimiși în totalitate cei mai buni ofițeri, căci, după cum am spus mai sus, mulți au fost implicați în diverse afaceri murdare. Deci, nu pot fi făcute aprecieri extremiste, că situația corpului funcționarilor Siguranței a fost foarte bună sau că a fost foarte rea.

La angajare, fiecare funcționar de poliție depunea un jurământ de credință și de respectare a legilor țării: „Jur să fiu credincios Regelui și intereselor țării mele, de a observa în totul Constituția și legile țării, de a executa cu onoare și conștiință funcțiunile ce-mi sunt încredințate, de a nu face nimic ce ar fi de natură a periclita ordinea publică și de a păstra secretul profesional. Așa să-mi ajute Dumnezeu!”¹⁰ De asemenea, funcționarii de poliție trebuiau să respecte *Poruncile polițistului român*: „1. Amintește-ți zilnic jurământul sfânt depus suveranului și Patriei, cărora le datorești – la nevoie – și sacrificiul suprem; 2. Împuternicirile slujbei nu constituie privilegii, ci îndatoriri grele pe cari să le îndeplinești exemplar întotdeauna; 3. Fii atent și corect în exercițiul funcțiunii; conștiincios, demn și drept, fără cruțare în lupta cu dușmanii țării; 4. Fii înțelegător a tot ceea ce te înconjoară și ajută celui avizat la sprijinul tău; 5. Poartă-te atât în serviciu, cât și în afară, astfel cu alții, cum ai dori tu aceasta de la ei; 6. Fii întotdeauna ascultător față de superiori și exemplu bun subalternilor și camarad bun; 7. Îngrijește-ți sănătatea și exteriorul, care e oglinda sufletului; 8. Adevărul și binele obștească să-ți fie călăuză și fii optimist față de multele vicisitudini ale slujbei tale grele; 9. Cultivă-te și desăvârșește-ți continuu cunoștințele profesionale, pentru a putea fi tot mai folositor serviciului fără glorie, dar plin de abnegații; 10. Nu mărirea gradului îți dă importanță ca polițist, ci vrednicia ta profesională, aprecierea căreia să-ți fie singura și marea ta mândrie!”¹¹

Pentru a evita eventualele compromiteri ale funcționarilor săi, Ministerul de Interne a practicat metoda rotației cadrelor (începând de la agenți și terminând cu comisarii), care se făcea destul de des. Am putea spune că s-a făcut chiar exces de zel în această chestiune. Toți funcționarii nu s-au aflat decât foarte puțin timp în posturile lor de titulari, fiind în permanență detașați dintr-un loc în altul, ceea ce le crea mari dificultăți familiare. Din cauza acestei metode, necesare evitării corupției și protecționismului, unii funcționari onești nu au reușit să-și agonisească nici o avere, ieșind la pensie plini de datorii.

⁸ Fl. N. Șinca, *Din istoria Poliției Române*, vol. I - *Între onoare și obediență*, capitolul I, www.c-cultural.ro/biblioteca%20virtuala/proza/florin%20sinca/

⁹ A.N.R.M., Chșn., Fond 680, inv. 1, dosar 64, fila 65.

¹⁰ Fl. N. Șinca, *Din istoria Poliției Române*, vol. I - *Între onoare și obediență*, capitolul V, www.c-cultural.ro/biblioteca%20virtuala/proza/florin%20sinca/

¹¹ Ibidem, capitolul I, <http://www.c-cultural.ro/biblioteca%20virtuala/proza/florin%20sinca/cap%201/cap%201.htm>.

În situații grele de ordin financiar, funcționarii de poliție puteau apela la asistența *Asociației de ajutorare a polițiștilor din Basarabia*, care a luat ființă la Chișinău în anii '20.¹²

De sărbători, autoritățile de siguranță de la București, le felicitau telegrafic pe cele de la Chișinău, iar cele din urmă pe cele județene. Spre exemplu, cu ocazia sărbătorilor de iarnă din 1932, generalul Stângaciu, directorul general al Siguranței, îi telegrafia I.R.P. Chișinău: „Sfârșitul Anului 1932, încheind o perioadă de muncă în serviciul statului, mulțumesc tuturor colaboratorilor mei pentru activitatea depusă. Doresc ca anul ce vine să aducă tuturor sănătate, mulțumire și spor la muncă în interesul superior al Țării”.¹³

În permanență, funcționarii de poliție erau ținuți la curent cu noile tactici polițienești, pentru perfecționarea activității. În ianuarie 1933, comisarul-șef Nicolae Turcu de la București, înștiința I.R.P. Chișinău că a elaborat un curs rezumativ, necesar polițiștilor la susținerea examenului de definitivat, care conținea subiecte precum: însemnătatea și scopul Poliției Generale a Statului din punct de vedere administrativ, judiciar și de siguranță; istoricul poliției (rezumat după lucrarea *Drept polițienesc* al lui Iuliu Pascu); definiția acțiunilor subversive; explicația și scopul legilor speciale pe care le aplică cel mai des polițistul. Nicolae Turcu recomanda procurarea acestei lucrări de către polițiștii basarabeni, care costa 40 de lei.¹⁴ În aceeași lună, lt.-colonelul Vasile Barbu, comandantul Regimentului de Jandarmi Pedestri București, venea la I.R.P. Chișinău cu propunerea procurării de către polițiștii basarabeni a lucrării pe care a elaborat-o, cu titlul: *Tactica Poliției și a Jandarmeriei în timp de pace și război*. Un exemplar al acestei lucrări costa 120 de lei și era recomandată de generalul Constantin Dimitrescu, inspectorul general al Jandarmeriei și de colonelul Gabriel Marinescu, prefectul Poliției Capitalei. Lucrarea a fost cumpărată de mai mulți ofițeri de poliție de la Chișinău, inclusiv de Constantin Maimuca, inspector regional al Poliției Basarabiei.¹⁵

Periodic, I.R.P. Chișinău solicita subdiviziunilor sale din subordine să înainteze numele funcționarilor care au descoperit sau au contribuit la descoperirea nucleelor și organizațiilor subversive, a criminalilor, etc., în vederea menționării lor, dar și pentru pedepsirea funcționarilor leneși.¹⁶ De asemenea, cu ocazia diverselor sărbători de stat, erau solicitate numele celor mai merituoși funcționari pentru a fi premiați, menționați, decorați, etc. Aceste solicitări puteau veni la I.R.P. Chișinău sau la subdiviziunile polițienești teritoriale, direct de la autoritățile județene. Spre exemplu, în februarie 1933, prefectura județului Lăpușna s-a adresat I.R.P. Chișinău cu următoarea solicitare: „Cu prilejul apropierii aniversării a 15 ani de la Unirea Basarabiei cu Patria Mamă, ce va avea loc la 27 Martie 1933, în semn de recunoștință pentru cei cari au activat în vederea înfăptuirii Unirii, precum și pentru încurajarea elementelor destoinice, cari au contribuit prin activitatea lor la consolidarea României întregite, cu onoare vă rugăm a întocmi și a ne înainta de urgență un tablou

¹². A.N.R.M., Chșn., Fond 680, inv. 1, dosar 69, fila 69

¹³. Ibidem, fila 1.

¹⁴. Ibidem, fila 196

¹⁵. Ibidem, fila 698. Această lucrare a fost elaborată în baza regulamentelor poliției mobile germane, iar cuprinsul ei includea: *Partea I-a* – Poliția și armata (scopul poliției și armatei, polițistul și soldatul, etc.); *Partea II-a* – Serviciul de mare pază polițienească; *Partea III-a* – Instrucția pentru marea pază și de luptă a jandarmeriei și a poliției pentru potolirea răscoalelor; *Partea IV-a* – Cererea, acordarea și îmbunătățirea asistențelor militare; *Partea V-a* – Măsurile pentru potolirea răscoalelor (serviciul de recunoaștere, recunoașterea situației politice și militare, misiunea forțelor, efectivul forțelor publice, eșalonarea transportului trupelor, etc.); *Partea VI-a* – Războiul de partizani (determinarea noțiunii de partizani, modul de luptă al partizanilor, apărarea contra partizanilor, etc.); *Partea VIII-a* – Aplicațiuni la tactica poliției (evacuarea unei străzi, evacuarea unei piețe, pieptănarea unei aglomerări de oameni, prevenirea unei demonstrații cu scop răzvrătit, prevenirea unui conflict între două partide adverse, dizolvarea unei întruniri în local închis, percheziția unui bloc de clădiri, razie polițienească, asistență la incendii, prinderea unui cuib de comuniști, înaintarea grupelor de izbire prin un cartier de răsculați).

¹⁶. Ibidem, filele 811-812.

de aceste persoane spre a fi decorate, cu arătarea numelui și prenumelui, ocupația, decorațiunile ce le posedă și adresa”.¹⁷

În aprilie 1932, când Nistrul a ieșit din matcă, organele ordinii publice au fost implicate în lichidarea consecințelor inundațiilor. Poliția orașului Tighina a participat, împreună cu orășenii și refugiații, la construcția digurilor pentru salvarea gospodăriilor populației civile. Unii polițiști au dat dovadă de multă bărbăție și eroism, fapt pentru care au fost propuși pentru decorare cu medalia *Bărbăție și Credință*. Unele poliții din Basarabia, precum cea de la Soroca, și-au oferit spațiile libere din sediile lor pentru sinistrați.¹⁸

¹⁷. Ibidem, fila 927. Față de această solicitare, Constantin Maimuca a dispus: „Se va trimite dacă avem”. Prefecturii județului Lăpușna i-a fost înaintată lista solicitată. Cei propuși erau: Artur Cristea, subinspector de poliție; Octavian R. Ionescu, comisar șef; Constantin Vasilescu, comisar șef; Ioan Panait, secretar de poliție; Ioan G. Filon, comisar; Ioan G. Ștefănescu, comisar; Stoian Coliu, comisar; Constantin Mihăilescu, comisar (ibidem, fila 929).

¹⁸. Ibidem, dosar 64, filele 736, 657-658.